

Η πραγματική φορολόγηση στην κατανάλωση και την εργασία: Την δεύτερη υψηλότερη φορολόγηση της εργασίας στην ΕΕ είχε η Ελλάδα το 2023, έτος με τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα, με πραγματικό συντελεστή 40,5%.

Βασικά Συμπεράσματα:

- Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην εργασία το 2023 για την Ελλάδα διαμορφώνεται στο 40,5%, σχεδόν ίδιος με τα επίπεδα του 2019 και ελαφρώς χαμηλότερος από την κορύφωση του 2022 (41,5%). Σε σύγκριση με το 2009, η μεταβολή ανέρχεται στις +5,5 μονάδες. Το 2023, η ΕΕ βρισκόταν στο 37,0%, οπότε η απόκλιση της Ελλάδας φτάνει τις +3,5 μονάδες.
- Η επίδοση αυτή φέρνει την Ελλάδα στη 2η θέση ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ με την υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση της εργασίας. Την πρώτη θέση καταλαμβάνει η Ιταλία.
- Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση το 2023 για την Ελλάδα διαμορφώνεται στο 17,8%, στο ίδιο επίπεδο με το 2019 και 2,4 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ. Σε σύγκριση με το 2009, ο συντελεστής στην Ελλάδα το 2023 έχει αυξηθεί κατά 4,5 μονάδες. Ενώ το 2009 η Ελλάδα ήταν 2,7 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ, το 2023 βρίσκεται 1,4 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα.
- Η επίδοση αυτή φέρνει την Ελλάδα στην 14η θέση ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ με την υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση της κατανάλωσης.
- Συνολικά, τα δεδομένα δείχνουν ότι η Ελλάδα έχει μετακινηθεί από μια χώρα με χαμηλότερη φορολόγηση της εργασίας πριν από την κρίση, σε μια χώρα όπου η εργασία σταθερά και διαχρονικά φορολογείται βαρύτερα από τον μέσο όρο της ΕΕ. Ως προς την κατανάλωση, η Ελλάδα έχει μετακινηθεί από μια χώρα χαμηλής φορολόγησης της κατανάλωσης πριν την κρίση, σε μια χώρα με σαφώς υψηλότερη επιβάρυνση από τον μέσο όρο της ΕΕ, με την αύξηση να παγιώνεται μετά το 2019.

i. Πρόεδρος ΚΕΦΙΜ

ii. Επικεφαλής Ερευνών ΚΕΦΙΜ

Εισαγωγή: Η έννοια της πραγματικής φορολόγησης

Στα περισσότερα φορολογικά συστήματα οι φορολογικοί συντελεστές δεν είναι ούτε ενιαίοι ούτε απλοί. Αντίθετα, συνήθως συνοδεύονται από εξαιρέσεις, απαλλαγές, μειωμένους συντελεστές και ειδικά καθεστώτα που διαφοροποιούνται ανάλογα με το εισόδημα, την οικονομική δραστηριότητα ή το είδος των αγαθών και υπηρεσιών. Έτσι, παρότι μπορεί να υπάρχει ένας βασικός συντελεστής που ισχύει τυπικά για μεγάλο μέρος του πληθυσμού, η πραγματική φορολογική επιβάρυνση διαφέρει σημαντικά μεταξύ φορολογουμένων. Οι συντελεστές που προβλέπει η φορολογική νομοθεσία αποτυπώνουν κυρίως την ονομαστική φορολόγηση, δηλαδή τους τυπικούς κανόνες του συστήματος, και όχι κατ' ανάγκη το πόσο φορολογείται στην πράξη το εισόδημα ή η κατανάλωση που παράγεται. Η τελική επιβάρυνση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη φορολογική βάση, τη δομή των φόρων και τον τρόπο εφαρμογής τους. Για τον λόγο αυτό, η σύγκριση φορολογικών συστημάτων με βάση μόνο τους ονομαστικούς συντελεστές συχνά οδηγεί σε παραπλανητικά συμπεράσματα.

Μια πληρέστερη εικόνα της φορολογικής επιβάρυνσης προκύπτει μέσα από δείκτες που αποτυπώνουν την πραγματική φορολόγηση βασικών φορολογικών μεγεθών, όπως η εργασία και η κατανάλωση. Σε αντίθεση με τους τυπικούς φορολογικούς συντελεστές, οι οποίοι συχνά διαφέρουν σημαντικά ως προς την εφαρμογή τους, οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές (implicit tax rates) προσφέρουν ένα ενοποιημένο μέτρο που επιτρέπει ουσιαστικότερες συγκρίσεις μεταξύ χωρών και σε βάθος χρόνου.

Στην παρούσα ανάλυση παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία για την πραγματική φορολόγηση της κατανάλωσης και της εργασίας στην Ελλάδα και τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω των δεικτών που υπολογίζει και δημοσιεύει η Eurostat. Οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές παρέχουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της φορολογικής επιβάρυνσης σε σχέση με τους ονομαστικούς συντελεστές, καθώς συνδυάζουν πληροφορίες για τη φορολογική βάση, τη δομή των φόρων και την αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούνται εκτενώς

από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και διεθνείς οργανισμούς τόσο σε ακαδημαϊκές αναλύσεις, όσο και στη χάραξη πολιτικής, ιδίως όταν το ζητούμενο είναι η αξιολόγηση της πραγματικής φορολογικής πίεσης στην κατανάλωση και την εργασία.

Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση

Ο δείκτης της Eurostat *Πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση* (implicit tax rate on consumption) μετρά το ποσοστό της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης που αποδίδεται στο κράτος μέσω φόρων στην κατανάλωση. Στον αριθμητή περιλαμβάνονται κυρίως τα έσοδα από τον φόρο προστιθέμενης αξίας και τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης, ενώ στον παρονομαστή η συνολική τελική κατανάλωση. Ο δείκτης αυτός αποτυπώνει την πραγματική επιβάρυνση της κατανάλωσης, λαμβάνοντας υπόψη τη διάρθρωση της κατανάλωσης, τους μειωμένους συντελεστές, τις απαλλαγές και την αποτελεσματικότητα της είσπραξης. Έτσι, δύο χώρες με παρόμοιους ονομαστικούς συντελεστές ΦΠΑ μπορεί να εμφανίζουν διαφορετικό πραγματικό φορολογικό συντελεστή στην κατανάλωση, αντανακλώντας ουσιαστικές διαφορές στη φορολογική πρακτική και τη σύνθεση της κατανάλωσης.

Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση δείχνει καθαρά πόσο έχει αλλάξει η φορολογική επιβάρυνση σε σχέση με την προ κρίσης περίοδο και πώς αυτή συγκρίνεται με τον μέσο όρο της ΕΕ (Γράφημα 1). Το 2009, η Ελλάδα βρισκόταν σε πολύ χαμηλό επίπεδο, με δείκτη 13,3%, έναντι 16,0% στην ΕΕ. Η διαφορά των -2,7 μονάδων δείχνει ότι πριν από την κρίση η κατανάλωση στην Ελλάδα φορολογούταν αισθητά λιγότερο σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Μέχρι το 2012, η εικόνα αλλάζει έντονα. Ο δείκτης για την Ελλάδα ανεβαίνει στο 16,4%, αυξημένος κατά 3,1 μονάδες σε σχέση με το 2009, ενώ η ΕΕ βρισκόταν στο 16,7%. Η Ελλάδα σχεδόν συγκλίνει με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, με διαφορά μόλις -0,3 μονάδων, γεγονός που αντανακλά τη μεγάλη μετατόπιση της φορολογικής προσαρμογής προς την κατανάλωση.

Το 2015, ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση παρέμεινε υψηλός, στο 16,9% για την Ελλάδα, δηλαδή 3,6 μονάδες πάνω

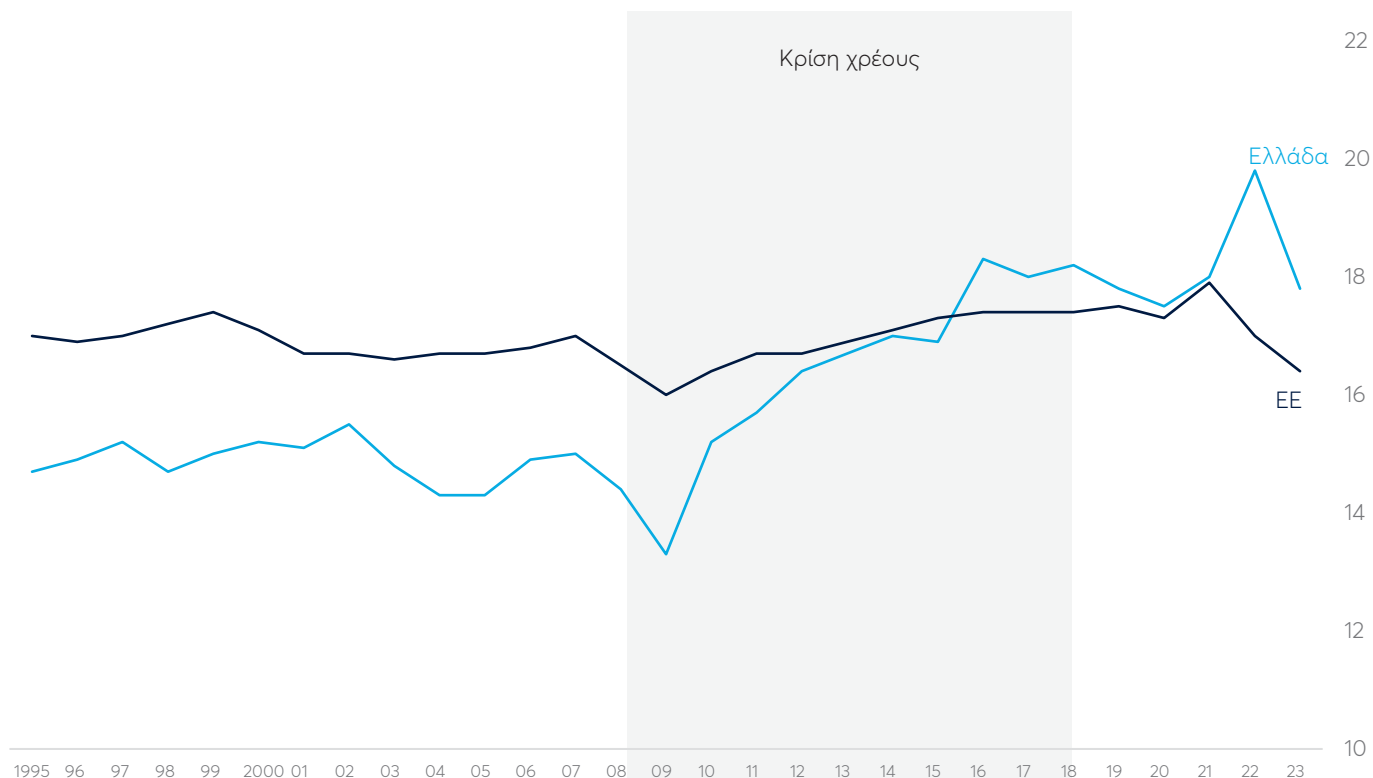
από το 2009. Την ίδια χρονιά η ΕΕ βρισκόταν στο 17,3%, οπότε η Ελλάδα εξακολουθούσε να υπολείπεται ελαφρώς, κατά περίπου -0,4 μονάδες. Παρά τη μικρή αυτή διαφορά, η σύγκριση με το 2009 δείχνει ότι το χάσμα με την ΕΕ είχε σχεδόν κλείσει μέσω αύξησης της εγχώριας φορολόγησης.

Το 2019, η Ελλάδα έφτασε στο 17,8%, σημειώνοντας αύξηση 4,5 μονάδες σε σχέση με το 2009 και 0,9 μονάδες σε σχέση με το 2015, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ ήταν 17,5%. Για πρώτη φορά η Ελλάδα ξεπέρασε ελαφρώς τον αντίστοιχο δείκτη στην ΕΕ, με διαφορά +0,3 μονάδων, δείχνοντας ότι η κατανάλωση στην Ελλάδα φορολογούταν πλέον βαρύτερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Το 2023, ο δείκτης για την Ελλάδα διαμορφώ-

θηκε ξανά στο 17,8%, ίδιο επίπεδο με το 2019, 2,4 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ (16,4%). Σε σύγκριση με το 2009, η Ελλάδα βρισκόταν πλέον +4,5 μονάδες υψηλότερα, ενώ η απόκλιση από την ΕΕ έχει αντιστραφεί πλήρως και φτάνει τις +1,4 μονάδες. Η εξέλιξη της πραγματικής φορολόγησης της κατανάλωσης στην Ελλάδα καταδεικνύει ότι η χώρα έχει μετακινηθεί από μια χώρα χαμηλής φορολόγησης της κατανάλωσης πριν την κρίση, σε μια χώρα με σαφώς υψηλότερη επιβάρυνση από τον μέσο όρο της ΕΕ, με την αύξηση να παγιώνεται μετά το 2019. Ο δείκτης για την Ελλάδα ενδέχεται να έχει αυξηθεί περαιτέρω το 2024 και 2025 λόγω της βελτίωσης της φορολογικής συμμόρφωσης και της αυξημένης χρήσης ηλεκτρονικών συναλλαγών (βλέπε παρακάτω).

Γράφημα 1. Πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση

Πηγές: Eurostat ([tax_itr](https://tax.itr)). Ίδιοι υπολογισμοί.

Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην εργασία

Ο δείκτης της Eurostat *Πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην εργασία* (implicit tax rate on labour) αποτυπώνει τη συνολική φορολογική επιβάρυνση

της εργασίας ως ποσοστό του συνολικού κόστους εργασίας. Στον υπολογισμό του περιλαμβάνονται ο φόρος εισοδήματος από εργασία, οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης εργαζομένων και εργοδοτών, καθώς και κάθε άλλη υποχρεωτική επιβάρυνση που συνδέεται με το εισόδημα από εργασία. Ο δείκτης

εκφράζει το μέρος της παραγόμενης αξίας της εργασίας που αποδίδεται στο κράτος και αποτελεί βασικό εργαλείο για την ανάλυση των κινήτρων απασχόλησης, του κόστους εργασίας και της ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας.

Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην εργασία δείχνει ότι το 2023 η Ελλάδα παρουσιάζει μια ακόμη πιο καθαρή και διαρθρωτική μετατόπιση σε σχέση με την προ κρίσης περίοδο, συγκριτικά με την εξέλιξη της πραγματικής φορολόγησης της κατανάλωσης (Γράφημα 2). Το 2009 η Ελλάδα βρισκόταν αισθητά κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, με 35% έναντι 36,9%. Η διαφορά των -1,9 μονάδων υποδηλώνει ότι πριν από την κρίση η εργασία φορολογούνταν ελαφρύτερα σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τόσο για τον εργαζόμενο όσο και για τον εργοδότη.

Ωστόσο, το 2012 φαίνεται να αποτελεί σημείο καμπής. Ο δείκτης για την Ελλάδα αυξάνεται απότομα στο 39,5%, δηλαδή κατά +4,5 μονάδες σε σχέση με το 2009, ενώ την ίδια χρονιά η ΕΕ βρισκόταν στο 37,6%. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα μόλις σε τρία χρόνια κατέγραψε υψηλότερο συντελεστή από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, με διαφορά περίπου +1,9 μονάδων, αντανakλώντας την ανάγκη για μεγάλη επιβάρυνση της εργασίας στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής.

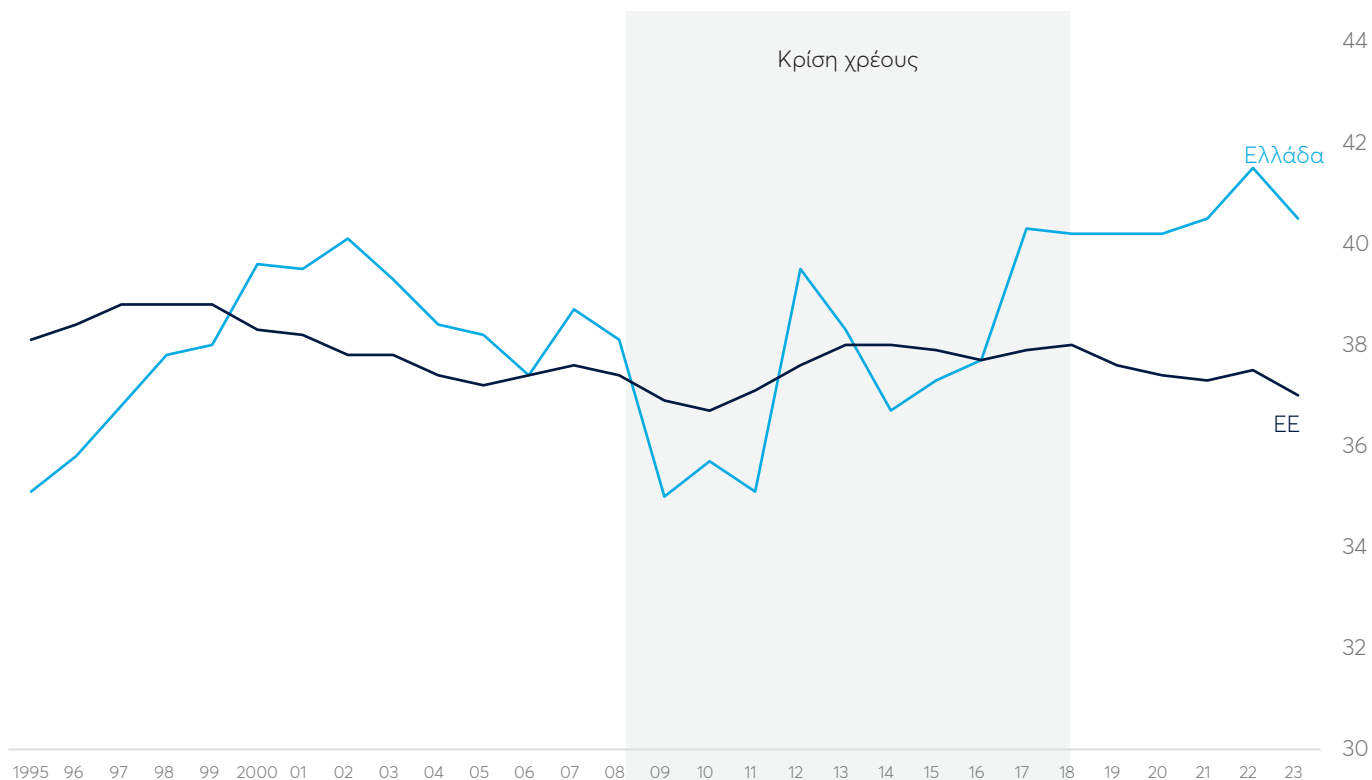
Το 2015, η πραγματική φορολογική επιβάρυνση της εργασίας στην Ελλάδα μειώνεται ελαφρά στο 37,3%, παραμένοντας όμως υψηλότερη από το 2009 κατά +2,3 μονάδες. Η ΕΕ βρισκόταν στο 37,9%, οπότε εκείνη τη χρονιά η Ελλάδα υπολείπεται ορια-

κά, μόλις κατά -0,6 μονάδες. Εντούτοις, η σύγκριση με το 2009 καταδεικνύει ότι το φορολογικό βάρος στην εργασία έχει αυξηθεί με σχετική σταθερότητα.

Το 2019 η εικόνα αλλάζει ξανά. Η Ελλάδα φτάνει στο 40,2%, με τον συντελεστή να είναι αυξημένος κατά +5,2 μονάδες σε σχέση με το 2009 και κατά +2,9 μονάδες σε σχέση με το 2015. Ο μέσος όρος της ΕΕ διαμορφώθηκε στο 37,6%, δηλαδή κατά περίπου +2,6 μονάδες χαμηλότερα. Την περίοδο αυτή η εργασία στην Ελλάδα έχει επιβαρυνθεί φορολογικά περισσότερο από ό,τι στον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Το 2023 ο δείκτης για την Ελλάδα διαμορφώθηκε στο 40,5%, σχεδόν ίδιος με τα επίπεδα του 2019 και ελαφρώς χαμηλότερος από την κορύφωση του 2022, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην απρόβλεπτη αύξηση του πληθωρισμού που έσπρωξε τα φυσικά πρόσωπα σε υψηλότερες φορολογικές κλίμακες, χωρίς να έχει αυξηθεί η αγοραστική δύναμη των εισοδημάτων τους. Σε σύγκριση με το 2009, η αύξηση ανέρχεται σε +5,5 μονάδες, ενώ την ίδια χρονιά, η ΕΕ βρισκόταν στο 37,0%. Με άλλα λόγια η Ελλάδα φορολογεί την εργασία κατά +3,5 μονάδες περισσότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ. Η εξέλιξη της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας δείχνει ότι η Ελλάδα μετακινήθηκε μέσα στην κρίση από μια χώρα με χαμηλότερη φορολόγηση της εργασίας, σε μια χώρα όπου η εργασία σταθερά και διαχρονικά φορολογείται βαρύτερα από τον μέσο όρο της ΕΕ. Η σταθεροποίηση του δείκτη τα τελευταία χρόνια (2019-23), παρά την βαθμιαία μείωση των ασφαλιστικών εισφορών, πιθανώς οφείλεται στην μη τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας σε περίοδο αυξημένου πληθωρισμού.

Γράφημα 2. Πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην εργασία

Πηγές: Eurostat ([tax_itr](https://tax.itr)). Ίδιοι υπολογισμοί.

Συγκριτική διάσταση: Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση και την εργασία στην Ελλάδα και τις άλλες χώρες στην ΕΕ

Για το 2023, έτος με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές στην κατανάλωση και την εργασία στις χώρες της ΕΕ καταδεικνύουν μεγάλη ετερογένεια (Γράφημα 3). Στην κατανάλωση, η Ελλάδα κατατάσσεται σχετικά χαμηλά, στη 14η θέση, με πραγματικό φορολογικό συντελεστή 17,8%, πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27, και αισθητά χαμηλότερα από χώρες όπως η

Ουγγαρία, το Λουξεμβούργο, η Κροατία και η Δανία που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη επιβάρυνση. Στον αντίποδα, οι χαμηλότερες επιβαρύνσεις στην κατανάλωση εντοπίζονται σε χώρες όπως η Ισπανία, η Ρουμανία και η Μάλτα.

Αντίθετα, στην εργασία η Ελλάδα βρισκόταν στην κορυφή της κατάταξης, στη 2η θέση μεταξύ των κρατών-μελών, με πραγματικό φορολογικό συντελεστή 40,5%, ξεπερνώντας σαφώς τον μέσο όρο της ΕΕ. Η Ελλάδα έχει μικρότερο πραγματικό φορολογικό συντελεστή μόνο από την Ιταλία, η οποία βρισκόταν στην κορυφή με 44%. Στην ίδια κατηγορία υψηλής επιβάρυνσης βρίσκονται η Αυστρία, το Βέλγιο και η Γαλλία, ενώ τις χαμηλότερες επιβαρύνσεις στην εργασία εμφανίζουν χώρες όπως η Βουλγαρία, η Μάλτα, η Κροατία και η Λετονία.

Γράφημα 3. Πραγματικός φορολογικός συντελεστής 2023, ΕΕ-27

Πηγές: Eurostat (tax.itr). Ίδιοι υπολογισμοί.

Η μείωση των φορολογικών συντελεστών και η ονομαστική φορολόγηση

Από το 2019 και μετά, η φορολογική πολιτική στην Ελλάδα κινήθηκε σαφώς προς την κατεύθυνση της μείωσης της επιβάρυνσης της εργασίας, κυρίως μέσω παρεμβάσεων που αφορούν τους άμεσους φόρους και τις ασφαλιστικές εισφορές. Από τις 83 μειώσεις φόρων που, σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών, εφαρμόστηκαν από τον Ιούλιο του 2019 έως τις αρχές του 2026, περίπου το 70% αφορά άμεσους φόρους και το 30% έμμεσους.¹ Παράλληλα, οι ασφαλιστικές εισφορές για μισθωτούς πλήρους απασχόλησης μειώθηκαν σωρευτικά, με παρεμβάσεις που ξεκινούν το 2020 και συνεχίζονται έως το 2026, τόσο στο γενικό επίπεδο εισφορών, όσο και σε ειδικές μορφές απασχόλησης, όπως οι υπερωρίες και η νυχτερινή εργασία. Οι αλλαγές αυτές, σε συνδυασμό με τις αναμορφώσεις της κλίμακας του φόρου εισοδήματος, οδήγησαν πράγματι σε αύξηση των εισοδημάτων σε ονομαστικούς όρους.

Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνεται και στα στοιχεία της Eurostat (Γράφημα 4). Ο μέσος πλήρως προσαρμοσμένος μισθός πλήρους απασχόλησης ανά εργαζόμενο (ακαθάριστος, σε τρέχουσες τιμές)²

στην Ελλάδα μειώθηκε την περίοδο 2015–2019, από περίπου 17 χιλ. ευρώ σε 16 χιλ. ευρώ, καταγράφοντας σωρευτική πτώση γύρω στο 6,1%, την ώρα που στην ΕΕ ο αντίστοιχος μισθός αυξανόταν σωρευτικά κατά περίπου 9,7%. Μετά το 2019, η τάση αντιστρέφεται. Την περίοδο 2019–2024 ο μέσος προσαρμοσμένος μισθός στην Ελλάδα αυξάνεται σωρευτικά κατά περίπου 12,4%, φτάνοντας το 2024 τα 18 χιλ. ευρώ, αν και η αύξηση αυτή παραμένει αισθητά χαμηλότερη από τη σωρευτική αύξηση περίπου 21,4% που καταγράφεται στην ΕΕ, ιδίως μετά το 2021.

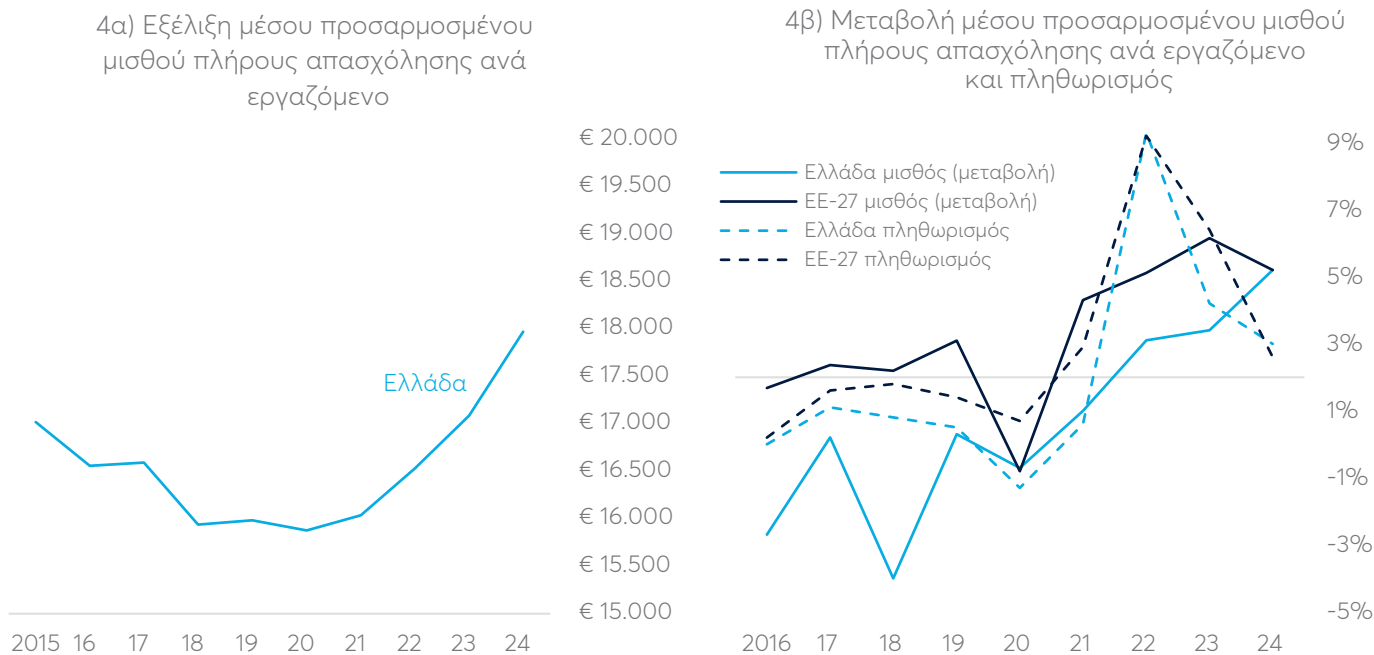
Ωστόσο, η αύξηση των ονομαστικών εισοδημάτων έλαβε χώρα σε ένα περιβάλλον έντονων πληθωριστικών πιέσεων. Την περίοδο 2020–2024 ο σωρευτικός πληθωρισμός στην Ελλάδα ανήλθε σε περίπου 16,5%, κυρίως λόγω της ισχυρής ανόδου των τιμών το 2022 και της διατήρησης σχετικά υψηλών ρυθμών τα επόμενα χρόνια. Αυτό σημαίνει ότι σημαντικό μέρος της ονομαστικής αύξησης των μισθών δεν μεταφράστηκε σε αντίστοιχη αύξηση της πραγματικής αγοραστικής δύναμης. Παράλληλα, η μη τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας οδήγησε σε φαινόμενα *fiscal drag*,³ καθώς εργαζόμενοι μετακινήθηκαν σε υψηλότερα φορολογικά κλιμάκια και αντιμετώπισαν υψηλότερους οριακούς φορολογικούς συντελεστές, χωρίς πραγματική αύξηση του εισοδήματός τους.

1 Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών: [Οι 83 φόροι που μείωσε η κυβέρνηση από το 2019 ως σήμερα](#).

2 Σύμφωνα με την [Eurostat](#), ο υπολογισμός του μέσου πλήρως προσαρμοσμένου μισθού πλήρους απασχόλησης ανά εργαζόμενο γίνεται σε τρία βασικά στάδια. Αρχικά υπολογίζεται ο ακαθάριστος μέσος ετήσιος μισθός ανά εργαζόμενο, διαιρώντας το σύνολο των αμοιβών και μισθών σε τρέχουσες τιμές (D11 από το ESA, πίνακας nama_10_gdp) με τον αριθμό των εργαζομένων στο εγχώριο οικονομικό σύστημα (SAL, πίνακας nama_10_pe). Στη συνέχεια υπολογίζεται ο ετήσιος λόγος ισοδυνάμου πλήρους απασχόλησης (FTE), με βάση την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ως ο λόγος των συνήθων εβδομαδιαίων ωρών εργασίας των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης προς τις αντίστοιχες ώρες όλων των εργαζομένων. Τέλος, ο μέσος πλήρως προσαρμοσμένος μισθός πλήρους απασχόλησης ανά εργαζόμενο προκύπτει πολλαπλασιάζοντας τον ακαθάριστο μέσο ετήσιο μισθό ανά εργαζόμενο (D11/SAL) με τον συντελεστή FTE.

3 Όταν ο πληθωρισμός αυξάνει τους μισθούς και άλλα εισοδήματα, οι φορολογούμενοι μπορεί να καταλήξουν να πληρώνουν υψηλότερους φόρους, παρότι η πραγματική αγοραστική τους δύναμη δεν έχει αυξηθεί. Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, η οποία είναι προοδευτική, καθώς τα φορολογικά κλιμάκια, οι εκπτώσεις και οι φορολογικές πιστώσεις ορίζονται συνήθως σε ονομαστικούς όρους και δεν προσαρμόζονται πάντα ανάλογα με την αύξηση των εισοδημάτων. Το αποτέλεσμα, που είναι γνωστό ως δημοσιονομική ολίσθηση (*fiscal drag* ή *bracket creep*), οδηγεί σε πρόσθετα φορολογικά έσοδα για το κράτος και μπορεί παράλληλα να μεταβάλει την κατανομή του φορολογικού βάρους μεταξύ διαφορετικών ομάδων φορολογουμένων. Για περισσότερα βλ. σχετικά: García-Miralles et al. (2024). [Fiscal drag in theory and in practice: A European perspective](#) (ECB Working Paper Series No. 3136). European Central Bank.

Γράφημα 4. Εξέλιξη μέσου προσαρμοσμένου μισθού πλήρους απασχόλησης ανά εργαζόμενο, Ελλάδα και ΕΕ

Πηγές: Eurostat (nama_10_fte και prc_hicp_aind) Ίδιοι υπολογισμοί.

Ως αποτέλεσμα, παρά τις μειώσεις των ονομαστικών φορολογικών συντελεστών και των ασφαλιστικών εισφορών, η συνολική επιβάρυνση της εργασίας εμφανίζεται υψηλή κυρίως για τρεις λόγους. Ο πρώτος λόγος είναι πως οι χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές εφαρμόστηκαν σε εισοδήματα που αυξήθηκαν ονομαστικά λόγω πληθωρισμού και μετακίνησαν φορολογουμένους σε υψηλότερα κλίμακα φορολόγησης. Ο δεύτερος λόγος είναι πως οι θετικές εξελίξεις των οικονομικών μεγεθών όπως η σημαντική μείωση της ανεργίας (από 17,9% το 2019

σε 8,2% τον Νοέμβριο του 2025),⁴ οι αυξήσεις σε πραγματικούς μισθούς,⁵ και η σημαντική βελτίωση της συλλογής εσόδων κυρίως από έμμεσους φόρους,⁶ έχει οδηγήσει σε αύξηση των φορολογικών εσόδων, γεγονός που καταδεικνύεται από τον απολογισμό του τι προβλέφθηκε στον αρχικό προϋπολογισμό του κράτους και τι τελικά συλλέχθηκε. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις του προϋπολογισμού, εκτιμάται ότι το έτος 2025 είχαμε αύξηση των εσόδων από φόρους της τάξης του 2,8% σε σχέση με τον προϋπολογισμό του 2025.⁷ Ο τρίτος λόγος

4 Έρευνα εργατικού δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ (Δεκέμβριος 2025).

5 Όπως δείχνει το κείμενο πολιτικής του ΚΕΦΙΜ, σε σχέση με το 2019, η Ελλάδα καταγράφει τη αύξηση του πραγματικού εισοδήματος με +14,3%, και βρίσκεται στην πρώτη θέση ανάμεσα στις χώρες της κρίσης και πολύ πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Βλ. σχετικά Ρώμπαπας, Ν., Σαραβάκος, Κ. (Δεκέμβριος 2025). [Πού βρίσκεται το εισόδημα του ελληνικού νοικοκυριού σήμερα σε σχέση με την αρχή της κρίσης το 2009](#). Policy brief 10. Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών.

6 Η οποία αποδίδεται στην αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και την αύξηση των τουριστικών εσόδων. Ο περιορισμός της φοροδιαφυγής σε συνδυασμό με την αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, που επηρεάζει κυρίως τα έσοδα από τον ΦΠΑ (αύξηση κατά 952 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον προϋπολογισμό) και η αύξηση των αμοιβών, η οποία επηρεάζει κυρίως τα έσοδα από τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων (αύξηση κατά 645 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον προϋπολογισμό) είναι οι κυριότεροι λόγοι αύξηση των κρατικών εσόδων. Στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το έτος 2026 σημειώνεται ότι σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού παρατηρείται σημαντική αύξηση των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας, η οποία εκτιμάται σε 6,3% το 2025 έναντι 3,4%, που ήταν η σχετική πρόβλεψη. Βλ. σχετικά Ρώμπαπας, Ν., Σαραβάκος, Κ. (Ιανουάριος 2026). [Ημέρα Φορολογικής Ελευθερίας 2025](#). Policy brief 2. Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών.

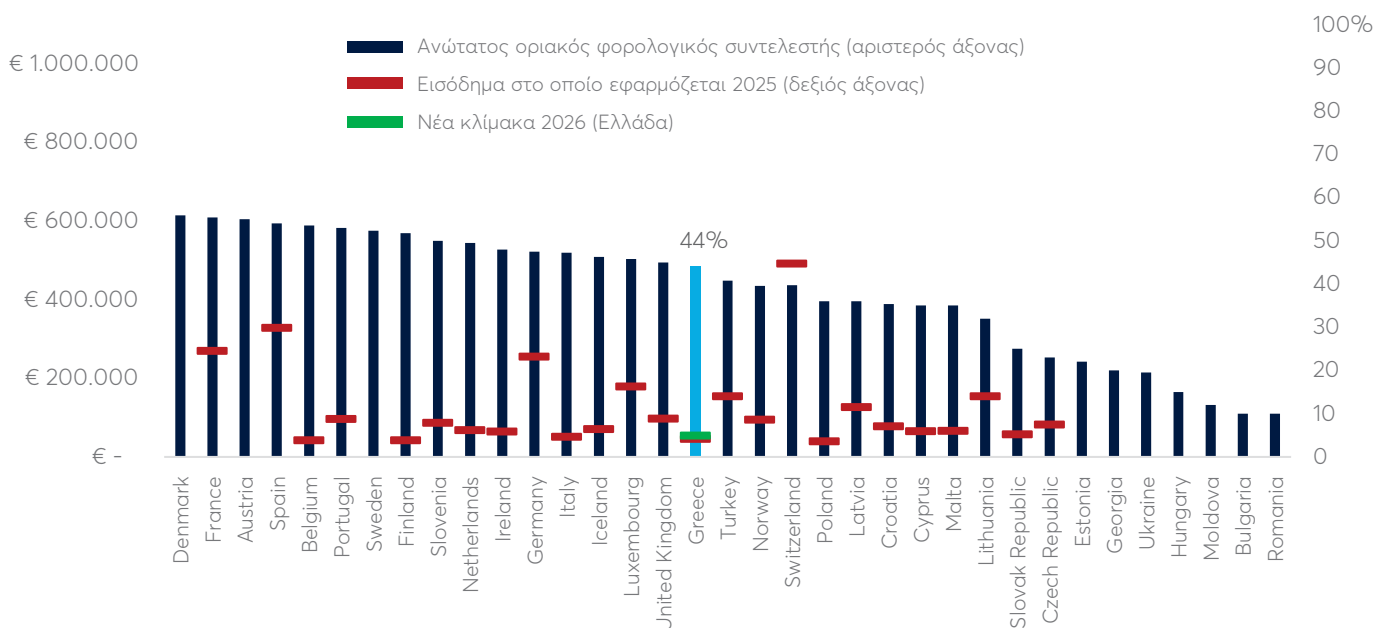
7 Πιο συγκεκριμένα, η αύξηση των εσόδων από φόρους και δασμούς επί εισαγωγών έφτασε στο 11,9%, η αύξηση των εσόδων από λοιπούς φόρους επί παραγωγής έφτασε στο 10%, η αύξηση των εσόδων από φόρους κεφαλαίου έφτασε στο 6,4%, η αύξηση των εσόδων από λοιπούς φόρους και φόρους εισοδήματος έφτασε στο 3,4%, η αύξηση των εσόδων από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών έφτασε στο 3,1%, η αύξηση των εσόδων από τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας έφτασε στο 0,7%, οι λοιποί τρέχοντες φόροι σημείωσαν μείωση 9,1%. Βλ. σχετικά Ρώμπαπας, Ν., Σαραβάκος, Κ. (Ιανουάριος 2026). [Ημέρα Φορολογικής Ελευθερίας 2025](#). Policy brief 2. Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών.

αφορά το γεγονός πως δεν έχει ισχύσει ακόμα η νέα αναμόρφωση της κλίμακας του φόρου εισοδήματος, καθώς τα στοιχεία φτάνουν μέχρι το 2023.

Τα πρόσφατα μέτρα αναμόρφωσης της φορολογικής κλίμακας που τίθενται σε εφαρμογή από το 2026 αντιμετωπίζουν εν μέρει το πρόβλημα της υψηλής φορολόγησης της εργασίας που αναλύθηκε, ωστόσο μια πιο ουσιαστική και διαρθρωτική λύση θα απαιτούσε την τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας και περαιτέρω μείωση της προοδευτικότητας, ιδίως στα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια. Παρότι η μεταφορά του ανώτατου φορολογικού συντελεστή 44% από τα 40.000 στα 60.000 ευρώ το 2026 περιορίζει εν μέρει το πρόβλημα, η συνολική επιβάρυνση παραμένει υψηλή. Όπως φαί-

νεται στο Γράφημα 5, η Ελλάδα κατατάσσεται περίπου στο μέσο των ευρωπαϊκών οικονομιών ως προς το ύψος του ανώτατου οριακού φορολογικού συντελεστή εισοδήματος το 2025. Παρ' όλα αυτά, σε αντίθεση με πολλές άλλες χώρες, ο συγκεκριμένος συντελεστής εφαρμόζεται από σχετικά χαμηλό επίπεδο εισοδήματος, γεγονός που σημαίνει ότι φορολογούμενοι με εισοδήματα που δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ιδιαίτερα υψηλά εισέρχονται νωρίς στο ανώτατο φορολογικό κλιμάκιο. Το γεγονός ότι ο ανώτατος συντελεστής ενεργοποιείται ήδη στα 60.000 ευρώ, σε συνδυασμό με τις υψηλές ασφαλιστικές εισφορές, ακόμη και μετά τις μειώσεις τους, διατηρεί ισχυρά αντικίνητρα για την προσέλκυση και την παραμονή ανώτερων στελεχών υψηλής παραγωγικότητας στην Ελλάδα.

Γράφημα 5. Ανώτατος οριακός φορολογικός συντελεστής εισοδήματος στην ΕΕ, 2025

Σημείωση: Το εισόδημα στο οποίο εφαρμόζεται ο ανώτατος φορολογικός συντελεστής αφορά τα έτη 2025 ή το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο υπάρχουν δεδομένα. Η σύγκριση αφορά κατά προσέγγιση υπολογισμό του ανώτατου φορολογικού οριακού συντελεστή καθώς αναλόγως την δομή του φορολογικού συστήματος κάθε χώρας, ενδέχεται να συμπεριλαμβάνει τις ασφαλιστικές εισφορές ή κέρδη από διαφορετική πηγή εισοδήματος. Τα ονομαστικά εισοδήματα έχουν μετασχηματιστεί σε ισοδύναμα βάσει του [Price level indices](#) της Eurostat.

Πηγή: [Top Personal Income Tax Rates in Europe](#), 2025, Tax Foundation & [Individual - Taxes on personal income](#), PWC. [Price level indices](#), Eurostat. Ίδιοι υπολογισμοί.

Συμπεράσματα

Όπως δείχνουν τα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat, οι ονομαστικοί φορολογικοί συντελεστές και οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές σε κατανάλωση και εργασία σημειώνουν σημαντικές αποκλίσεις. Μετά την περίοδο της κρίσης, η Ελλάδα δεν ανήκει πλέον στην ομάδα των χωρών με χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ πραγματική φορολόγηση, αλλά ισοσκέλισε τους μέχρι τότε ελλειμματικούς προϋπολογισμούς της, κυρίως μέσω της αύξησης των φόρων και όχι μέσω της μείωσης των δαπανών, συγκλίνοντας (ή και ξεπερνώντας) στους δείκτες φορολόγησης με τον μέσο όρο των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ. Η πραγματική φορολόγηση σε κατανάλωση και εργασία αποτέλεσε το βασικό δημοσιονομικό εργαλείο και την κύρια πηγή εσόδων του κράτους ώστε να ισοσκελιστούν οι ελλειμματικοί προϋπολογισμοί και να ξεπεραστεί η δημοσιονομική κρίση.

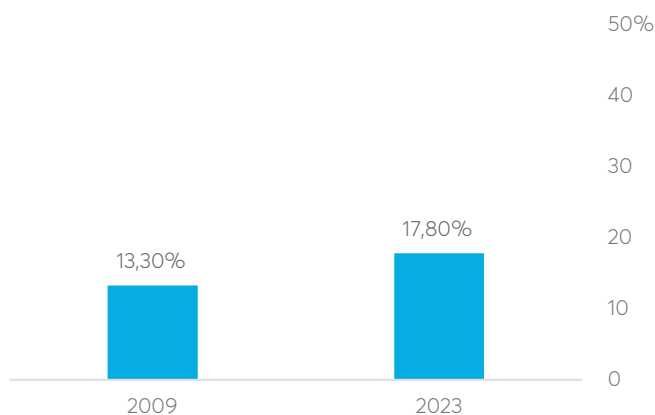
Όπως φαίνεται στο Γράφημα 6, στην Ελλάδα ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση το 2023 είχε αυξηθεί κατά 4,5 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2009, ενώ αντίστοιχα ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην εργασία σημείωσε αύξηση 5,5 ποσοστιαίες μονάδες. Ως προς τις μεταβολές σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη για τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ, στην Ελλάδα ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην κατανάλωση το 2023 είχε αυξηθεί κατά 4,5 ποσοστι-

αίες μονάδες σε σχέση με το 2009, ενώ αντίστοιχα ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής στην εργασία σημείωσε αύξηση 5,5 ποσοστιαίες μονάδες. Ως προς τις μεταβολές σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη για τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ, το 2009 η Ελλάδα ήταν 2,7 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ το 2023 βρίσκεται 1,4 ποσοστιαίες μονάδες πάνω, σημειώνοντας αύξηση της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης στην κατανάλωση κατά 4,1 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίστοιχα, το 2009 η Ελλάδα ήταν 1,9 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ το 2023 βρίσκεται 3,5 ποσοστιαίες μονάδες πάνω, σημειώνοντας αύξηση της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης στην εργασία κατά 5,4 ποσοστιαίες μονάδες.

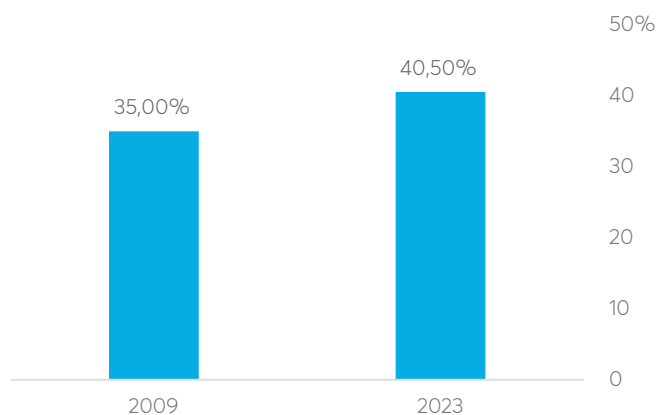
Η μετατόπιση του φορολογικού βάρους στην εργασία και την κατανάλωση, και η διατήρηση της σχετικής υψηλότερης φορολογικής επιβάρυνσης κυρίως στην εργασία, καταδεικνύουν πως η δημοσιονομική προσαρμογή στην κρίση στηρίχθηκε και διατηρήθηκε μετά από την έξοδο της χώρας από τα μνημόνια στην άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους. Η αρχική αύξηση (μέσα στην κρίση) και η μετέπειτα διατήρηση (μετά την κρίση) των σχετικών φορολογικών συντελεστών μαζί με την καλύτερη λειτουργία του φορολογικού μηχανισμού, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, συνετέλεσαν στην σταθερή δημοσιονομική πολιτική αλλά και την σχετικά υψηλή φορολόγηση ιδίως σε ό,τι αφορά τους έμμεσους φόρους και τους φόρους στην μισθωτή εργασία.

Γράφημα 6. Διαμόρφωση πραγματικού φορολογικού συντελεστή κατανάλωσης και εργασίας πριν και μετά την κρίση και απόκλιση Ελλάδας-ΕΕ πριν και μετά την κρίση

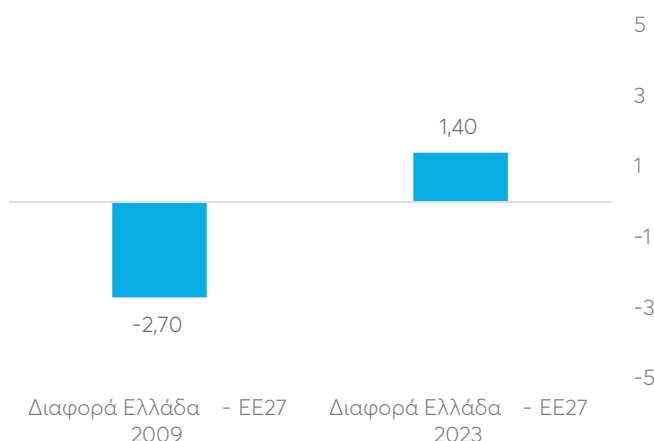
Το 2023 ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής κατανάλωσης στην Ελλάδα βρίσκεται 4,5 ποσοστιαίες μονάδες αυξημένος σε σχέση με το 2009

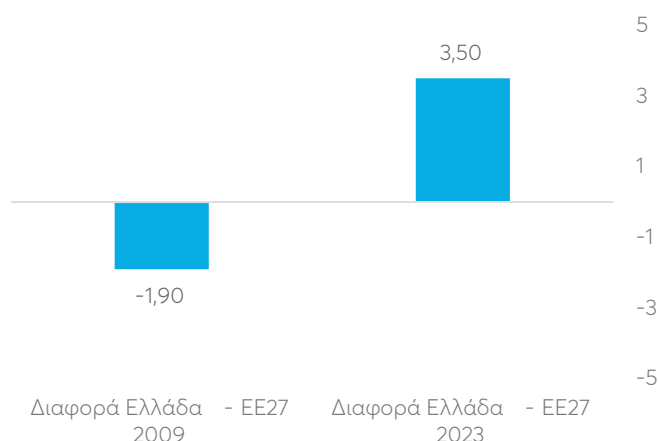
Το 2023 ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής εργασίας στην Ελλάδα βρίσκεται 5,5 ποσοστιαίες μονάδες αυξημένος σε σχέση με το 2009

Το 2009 η Ελλάδα ήταν 2,7 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ το 2023 βρίσκεται 1,4 ποσοστιαίες μονάδες πάνω.

Το 2009 η Ελλάδα ήταν 1,9 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ το 2023 βρίσκεται 3,5 ποσοστιαίες μονάδες πάνω.

Πηγές: Eurostat (tax.itr) Ίδιοι υπολογισμοί.

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Έχει τη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και έδρα την Αθήνα. Το όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Ο σκοπός του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών είναι να αυξήσει την επιρροή των φιλελεύθερων προτάσεων και ιδεών στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική. Το έργο του περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη.

Οι απόψεις που δημοσιεύονται στο κείμενο εκφράζουν τους συντάκτες του και όχι απαραίτητα τον οργανισμό.

ΚΕΝΤΡΟ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Τζωρτζ 5, 10682, Αθήνα

T: +30 210 5238373

www.kefim.org

info@kefim.org

[facebook.com/kefim.org](https://www.facebook.com/kefim.org)

x.com/kefim_org

[gr.linkedin.com/company/centerforliberalstudies](https://www.linkedin.com/company/centerforliberalstudies)

[youtube.com/kefim](https://www.youtube.com/kefim)